

В. П. Давидок

Біосферний заповідник

БІОСФЕРНИЙ ЗАПОВІДНИК – ландшафтно-репрезентативна територія, яка особливо охороняється й виокремлена з метою збереження найтипівіших та унікальних природних комплексів біосфери з усією сукупністю їхніх компонентів, вивчення стану й динаміки екосистем, проведення фонового екологічного моніторингу та оцінки наслідків антропогенної діяльності. Б. з. створюються в межах програми ЮНЕСКО «Людина та біосфера», як правило, на базі існуючих природ. заповідників і нац. парків та об'єднуються в міжнар. мережу для координування природоохорон. дій і зіставлення відповід. результатів дослідження природ. комплексів у різних регіонах світу. Б. з. мають значну площу та складну просторово-функціон. організацію, яка забезпечує їм можливість бути ефектив. системами охорони природи й еталонами для оцінки довгострок. змін у біосфері. Ця територія може складатися з одного суцільного масиву або з кількох відокремлених (кластерів). Для Б. з. характерним є встановлення кількох функціон. зон, різниця між якими полягає в особливостях завдань і режиму охорони, відтворення й використання природ. комплексів. Встановлюють такі осн. зони: «А» – заповідне ядро – тер., яка зовсім вилучається з госп. використання для збереження та відновлення найцінніших і мінімально порушених природ. комплексів, генофонду їхніх тварин. і рослин. світів; «Б» – буферна зона – тер., виділена з метою запобігання негатив. впливові на зону «А» госп. діяльності, що ведеться в навколиш. ландшафтах; «В» – зона антропогенно-змінених ландшафтів з традиц. формами ведення господарства; виконує функції контрол.-порівнял. та перехід. територій.

У деяких країнах Б. з. створюються за рішенням бюро Міжнар. координац. ради з програми ЮНЕСКО «Людина та біосфера» за поданням уряд. організацій країни. В Україні функціонують 4 біосферні заповідники, які, згідно з Законом України «Про природно-заповідний фонд» (1992), є природоохорон. і н.-д. установами міжнар. значення. Рішення про створення Б. з. в Україні приймає Президент України з урахуванням відповід. міжнар. угод.

Б. з. [«Асканія-Нова»](#) репрезентує еталон. природ. ландшафт посушл. ковилово-типчакового степу у вигляді цілісного рівнин. масиву в межах Причорноморсько-Приазов. сухостеп. фіз.-геогр. провінції. Особливу цінність екосистеми заповідника набувають через

їхню типовість для степ. зони й унікальність у сучас. Європі. *Чорноморський біосферний заповідник* кластерного типу представляє водно-болотні та узбережні ландшафти в межах Надчорномор. низовини, при цьому він є одним із найбільших природоохорон. масивів Пн. Надчорномор'я. До Б. з. входять лісостеп. ділянки, ділянки примор. степу, а також галофітно-лучні, псамофільні й гідрофільні комплекси узбережжя та о-вів Чорного м., які становлять осн. цінність як найбільш збережені ландшафти цього типу в регіоні і як важливі екотипи перелітних птахів, занесені до переліку Рамсарською конвенцією (1971). [Карпатський біосферний заповідник](#) кластер. типу репрезентує ландшафти Укр. Карпат від передгір'я до альп. поясу (розташ. в інтервалі висот 201– 2061 м над р. м.). Осн. цінність заповідника становлять малопорушені букові, ялицеві, смерекові та буково-смерек. ліси, гірськососнові й вільхові криволісся-сланики, субальп. та альп. луки полонин. У грудні 1998 за рішенням 15-ї сесії Координац. Ради ЮНЕСКО було схвалено створення [Дунайського біосферного заповідника](#), а також Міжнар. транскордонних біосфер. резерватів «[Дельта Дунаю](#)» (Румунія–Україна) і «[Східні Карпати](#)» (Польща–Словаччина–Україна). Поступово впроваджується програма перспектив. розвитку мережі Б. з.

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Біосферний заповідник / В. П. Давидок // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2004. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-35342>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).